

Механизмот на условеност на тест во Унгарија

Авторка: Беба Жагар

Скопје, Мај, 2022

Во овој краток документ е даден преглед на Регулативата 2020/2092, со кој беше воведен „механизам на условеност“ како алатка за заштита на принципите на владеењето на правото во земјите-членки на ЕУ, преку примерот на Унгарија.

Почитувањето на човековото достоинство, слободата, демократијата, еднаквоста, владеењето на правото и почитувањето на човековите права, вклучително и малцинските права се вредностите на кои се темели Европската унија (ЕУ). Овие вредности¹ мораат да се почитуваат од страна на земјите-членки, доколку тие посакуваат да ги уживаат правата што им ги овозможува членството, како што е пристапот до средства од буџетот на ЕУ. Принципот на владеењето на правото подразбира јавните институции да постапуваат во рамките на законот, а во согласност со вредностите на демократија и фундаментални права.

Со цел заштита на вредностите на ЕУ, а воедно и почитувањето на владеењето на правото, со Регулативата 2020/2092² (Регулативата) беше воведен „механизам на условеност“³.

Регулативата служи за заштита на буџетот на ЕУ, во случај на: нарушување на независноста на правосудството, арбитражни и незаконски одлуки на државните институции и ограничување на достапноста и ефективноста на правните лекови. Доколку се утврди прекршување на принципот на владеењето на правото во земја-членка, кој влијае или постои сериозен ризик директно да влијае, на правилниот финансиски менаџмент на буџетот на ЕУ или заштитата на финансиските интереси на ЕУ, тогаш ќе бидат преземени соодветни мерки. Мерките треба да бидат пропорционални, да одговорат на утврдените проблеми и да ги заштитат буџетот или финансиските интереси на ЕУ, без да го надминат неопходното за постигнување на целта. Критериумите што Европската комисија (ЕК) мора да ги земе предвид во секој конкретен случај се: природата, времетраењето, сериозноста и обемот на прекршувањето на принципот на владеењето на правото.⁴

1 Утврдени со член 2 од Договорот за ЕУ.

2 Regulation (EU, Euratom) 2020/2092 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2020 on a general regime of conditionality for the protection of the Union budget, CELEX 32020R2092, OJ L 4331, 22.12.2020, p. 1-10.

3 Пристапот до средствата од буџетот на ЕУ е условен со почитувањето на принципот на владеењето на правото од страна на земјите-членки.

4 Communication from the Commission – Guidelines on the application of the Regulation (EU, EURATOM) 2020/2092 on a general regime of conditionality for the protection of the Union budget 2022/C 123/02 (C/2022/1382), CELEX 52022XC0318(02), OJ C 123, 18.3.2022, p. 12-37.

(Не)примената на механизмот на условеност

Иако Регулативата беше усвоена во декември 2020 година, а се применува од први јануари 2021 година, ЕК досега не го активираше механизмот на условеност. Европскиот парламент (ЕП), со Резолуцијата⁵ усвоена во март 2021 година, изрази разочарување од фактот дека не почнала практиката на преземање чекори против утврдените прекршувања на принципот на владеењето на правото во 2020 година. Со Резолуцијата⁶ усвоена во јуни 2021 година, ЕП истакна загриженост за зголемената злоупотреба на средствата од буџетот на ЕУ во Унгарија и Полска. Конечно, ЕП поднесе тужба⁷ против ЕК пред Европскиот суд за правда (ЕСП), во која е наведено дека ЕК ја прекршила обврската да ја примени Регулативата во целост, во очекување ЕСП да донесе одлука по тужбите поднесени од Унгарија⁸ и Полска⁹. Двете земји побараа ЕСП да ја поништи Регулативата, врз основа на следните аргументи: (i) нема соодветна правна основа за Регулативата, (ii) единствено член 7 од Договорот за ЕУ ѝ дозволува на ЕУ да ги разгледува и да ги утврдува прекршувањата на вредностите наведени во член 2 од Договорот за ЕУ и да наметнува санкции за нив, и (iii) Регулативата не е во согласност со принципот на правна сигурност. ЕСП не ги прифати овие аргументи и ги отфрли тужбите, со што овозможи ЕК без двоумење да го активира механизмот на условеност.

Покрај јасниот сигнал што ѝ го испратија преостанатите институции на ЕУ, ЕК сепак одлучи да не го активира механизмот, да нема удел во предизборната кампања во Унгарија и да ги почека резултатите од парламентарните избори, кои се одржаа на трети април 2022 година. Исходот беше очекуван – коалицијата Фидез – КДНП победи со двотретинско мнозинство, а премиерот Виктор Орбан обезбеди петти мандат за себе.¹⁰ Два дена по објавувањето на изборните резултати, претседателката на ЕК, Урсула фон дер Лејен, го информираше ЕП дека испрати писмено известување за активирање на механизмот на условеност до Унгарија.¹¹

Од друга страна, во победничкиот говор на последните парламентарни избори, Орбан ја даде следната изјава: „Оваа победа е за паметење, можеби и до крајот на нашите животи, затоа што имавме најголем круг противници да победиме. Левицата дома, меѓународната левица, бирократите во Брисел, парите од империјата на Сорос, меѓународните медиуми, па дури и украинскиот претседател на крајот“.¹²

Што понатаму?

Согласно Регулативата, по испраќањето на писменото известување (и дополнително барање за информации), во кое се наведени фактите и основата за утврденото прекршување на принципот на владеењето на правото, следен чекор е произнесување на засегнатата земја-членка и евентуално давање на бараните информации, врз основа на што ЕК ќе направи проценка за предложување мерки против засегнатата земја-членка. Пред поднесување на предлогот, ЕК ќе ѝ даде можност на земјата-членка да се произнесе во однос на пропорционалноста на предвидените мерки. Доколку ЕК сепак одлучи да предложи соодветни мерки, Советот на ЕУ ќе ја усвои таа одлука со квалификувано мнозинство.

Со оглед на инертноста на ЕК при примената на Регулативата и многубројните понатамошни чекори што треба да се преземат, очигледно е дека процесот на условување на средствата од буџетот на ЕУ за Унгарија ќе трае долго. Останува да почекаме и да посведочиме – дали Орбан навистина ја извојува најголемата победа во својот живот или „бриселските бирократи“ ќе ја намалат неговата еуфорија?

5 European Parliament resolution of 25 March 2021 on the application of Regulation (EU, Euratom) 2020/2092, the rule-of-law conditionality mechanism [2021/2582 (RSP)], CELEX 52021IP0103, OJ C 494, 8.12.2021, p. 61-63.

6 European Parliament resolution of 10 June 2021 on the rule of law situation in the European Union and the application of the Conditionality Regulation (EU, Euratom) 2020/2092 [2021/2711 (RSP)], CELEX 52021IP0287, OJ C 67, 8.2.2022, p. 86-89.

7 European Parliament v European Commission, C-657/21, 29 October 2021.

8 Hungary v European Parliament, Council of the European Union, C-156/21, ECLI:EU:C:2022:97, 16 February 2022.

9 Poland v European Parliament, Council of the European Union, C-157/21, ECLI:EU:C:2022:98, 16 February 2022.

10 Податоците се преземени од официјалната интернет-страница на Државната изборна канцеларија: <https://vtr.valasztas.hu/ogy2022/>.

11 'EU launches process to slash Hungary's funds over rule-of-law breaches', Lili Bayer, 5 April 2022, <https://www.politico.eu/article/eu-commission-to-trigger-rule-of-law-budget-tool-against-hungary/>.

12 'European Commission launches rule-of-law disciplinary procedure against Hungary', Jon Henley, 5 April 2022, <https://www.theguardian.com/world/2022/apr/03/viktor-orban-expected-to-win-big-majority-in-hungarian-general-election>.